

Ezek a kapcsolatok a magyarság szemében nem jelentettek veszélyt; de egészen más megítélés alá esett az a politikai kapcsolat — mint már említettük —, amely Salamon és Judit házassága révén keletkezett a magyar királyság és a német császárság között. Háttérben ugyanis a hűbéri függés veszélye kísértett, amelynek — a mogyoródi csatát megelőzően — már több évtizedes múltja volt. Péter ugyanis 1045-ben, aranyos lándzsa szimbolikus átadásával, hűbérül ajánlotta fel a magyar királyságot III. Henrik császárnak, aki azt elfogadta, és tőle Péter — idézve a német krónikást — „nem örökös birtokul, hanem személyes hűbérül, életfogytig való birtoklásra visszakapta”. (8) Így Péter királyságának ára az ország függetlenségének elvesztése volt. Ezután a császár elrendelte a bajor jogrend bevezetését, és a várakat német helyőrséggel töltötte meg. Ha figyelembe vesszük, hogy Csehország már 1041 óta német hűbér-állam volt, Magyarország pedig 1045-ben jutott hasonló sorsra, szinte megvalósulva láthatjuk Nagy Ottó dunai koncepcióját, amely szerint a német birodalom határa a Keleti Kárpátokig terjed.

A hűbéri gondolat kibékíthetetlen ellentétben állt a magyar birtokjogi felfogással, amely szerint a szállásbirtok a törzsek és nemzetségek tagjait a honfoglalás és leszármazás jogán illeti meg; így azt a király — főbenjáró esetektől eltekintve — el sem veheti és vissza sem adhatja. Még kevésbé teheti függővé a császár elfogadó és visszaajándékozó aktusától. Ezért úzték el Pétert, akinek veresége után (1046) III. Henriknek már említett fegyveres hadjáratai valójában hűbérúri jogainak érvényesítése érdekében történtek; és Vértesnél, Győrnél (1051), továbbá Pozsonynál (1052) elszenvedett vereségei csak katonailag hiúsították meg tervét, de politikai síkon nem, mert az Salamon és Judit eljegyzésében tovább élt. Ez a politikai kapcsolat eredményre vezetett 1063-ban, amikor IV. Henrik seregei Salamont trónra segítették, s attól kezdve biztos támaszként használták fel a hercegek és híveik ellen. Kétségtelen, hogy IV. Henrik ez idő tájt súlyos belső problémákkal küzdött, világi és egyházi téren egyaránt, s emiatt komoly katonai hatalmat már nem is képviselhetett. Ez azonban a magyarság szemében nem csökkentette a magyar-német kapcsolat iránti bizalmatlanságot és az ezzel járó függés veszélyérzetét. Ebben végleges megoldást csak a mogyoródi csata hozott. S hogy mennyire indokolt volt a magyarság veszélyérzete, kitűnik abból, hogy Salamon még veresége után is hűbérül ajánlotta fel az országot IV. Henriknek, évi adófizetéssel; ráadásul odaigért az ország legerősebb hat várát és mindezek biztosítására tizenkét kezeset adott. Mindez azonban már hiábavaló vállalkozás volt, mert helyzetén segíteni nem tudott.

A mogyoródi csata jelentőségét abban foglalhatjuk össze, hogy egyrészt elhárította az akadályokat az új életforma és ezzel a belső rend megszilárdulásának útjából, másrészt végleg felszámolta a hűbéri koncepcióban jelentkező német térhódítást. A csata után trónra kerülő királyok: I. Géza, Szent László, Kálmán, II. István uralkodása alatt meggyorsult az idejét múlt törzsi szervezet felbomlásának folyamata s ezzel egyidejűleg gyorsabb üteművé vált — az új életforma keretei között — az egységes etnikum kialakulása is. Nemzetközi viszonylatban az ország gyarapodásának, tekintélyének jó híre — főleg László és Kálmán idejében — túlnőtt a határokon; kiváló személyi adottságaikban az államvezetés a nyugati kultúrközösséghez való kapcsolódást úgy oldotta meg, hogy annak két legnagyobb veszélyét, a régi életformát és a hűbéri függést el tudta hártani.

Jegyzetek: (1) B. Szabó László: Pest megye okleveles emlékei; (1002–1552), Bp. 1933, 3,44, 58, 61, 62 l. — (2) Képes Krónika, ford. Geréb László, Bp. 1959, 147 l. — Bonfinius M. Antonio: Rerum Hungaricarum Decades; ford. Geréb László, Bp. 1959, II. Liber IV. p. 68–71. — (3) Hóman–Szekfű: Magyar Történet, Bp. 1935, I. 214 l. — (4) Uo. I. 144. l. — (5) B. Szabó László: i. m. 60–61 l. — (6) Hóman–Szekfű: i. m. I. 273, 300 l. — (7) Dercsényi Dezső: Pest megye műemlékei, Bp. 1958, I. 66. l. — (8) Hóman–Szekfű: i. m. I. 249–251, 273 l.

Hol lakik? Talán az alkonyati fényben. Végtelen időkben, élő levegőben.

Wordsworth

Nyugtalan a szívünk, hogy Istenben nyugodhasson meg.

Szent Ágoston